MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

AFD AGENCE FRANÇAISE DE DÉVELOPPEMENT

unicef
har bir bola uchun

HÁR BIR TAMSHÍNÍŃ ESABÍ BAR

Mektepte suwdı únemlew boyınsha monitoring qollanbası

5-11 klasslar ushın ámeliy monitoring qollanbası

UNICEFTIŃ ÓZBEKSTANDAǴÍ SSG BAǴDARLAMASÍ | QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASÍ | 2026-JÍL

MINNETDARSHÍLÍQ

«Hár bir tamshınıń esabı bar: Mektepte suwdı únemlew boyınsha monitoring qollanbası» UNICEF-tiń Ózbekstandağı wákilxanası tárepinen Qaraqalpaqstan Respublikası mekteplerinde suwdı únemlew boyınsha bilim beriwdi hám ámeliy háreketlerdi kúsheytiwge qaratılǵan is-ilajları sheńberinde Franciya rawajlandırıw agentligi (AFD) qollap-quwatlawında islep shıǵıldı.

UNICEF-tiń Ózbekstandağı wákilxanası mektepler tiykarında suw monitoringin ámeliy hám qol jetimli etiwge qosqan úlesi hám sherikligi ushın Qaraqalpaqstan Respublikası Mektepke shekemgi hám mektep bilimlendiriw ministrligine, joybarǵa qatnasqan mekteplerge, mektep direktorlarına, muǵallimlerine hám oqıwshılarına óz minnetdarshılıǵın bildiredi.

Bul monitoring baǵdarlaması mekteplerge oqıwshılardıń suwdıń ısırap bolıwın baqlawına járdemlesiw hám suwdan juwapkershilik penen paydalanıwǵa qaratılǵan háreketlerdi qollap-quwatlaw ushın ápiwayı hám ámeliy usıl usınıwǵa arnalǵan.

Islep shıǵıwshılar:

ZN Standard JShJ

Tashkent qalası, Ózbekstan Respublikası

LEAF JShJ

Tashkent qalası, Ózbekstan Respublikası

Maǵlıwmat alıw, birgelikte islesiw hám sheriklik boyınsha: UNICEF SSG toparı

kbanerjee@unicef.org

saytjanov@unicef.org

DISKLEYMER

Bul basılımnıń qálegen bir bólimin qayta basıp shıǵarıw ushın ruxsat alıw talap etiledi. Usı basılımda paydalanılǵan barlıq súwretler hám illyustraciyalar tek maǵlıwmat beriwge arnalǵan bolıp, olardı tek ǵana usı basılımǵa hám onıń mazmunına silteme retinde paydalanıw kerek. Barlıq fotosúwretler tek illyustraciyalıq maqsetlerde paydalanılǵan. UNICEF fotosúwretleri avtorlıq huqıqı menen qorǵalǵan hám olardan jeke adamlardıń yamasa shólkemlerdiń jeke reklama iskerligi ushın yamasa qálegen túrdegi kommerciyalıq kontekstte paydalanıwı múmkin emes. Mazmunın yamasa kontekstin ózgertiw ushın materialdı cifrlı tárizde ózgertiw qadaǵan etiledi. Brendke tiyisli bolmaǵan materiallardıń barlıq nusqalarında derek tómendegishe kórsetiliwi shárt: Fotosúwretler: «© UNICEF /fotograftıń familiyası». Deregi kórsetilmegen materiallardan paydalanıwǵa ruxsat etilmeydi. UNICEF-ti qollap-quwatlaǵanıńız ushın minnetdarlıq bildiremiz.

BUL QOLLANBADAN QALAY PAYDALANÍW KEREK?

Hár bir mektep ushın suw ısırapshılıǵın monitoring qılıw hám kemeytiwdiń anıq usılı: bir tiykarǵı is-ilaj, bir dizimge alıw forması, bir aylıq esabat dáwiri – endi qaǵaz yaki onlayn túrinde ámelde. 5-11 klass oqıwshıları ushın arnalǵan bul baǵdarlamanı hár qanday muǵallim arnawlı úskenesiz-aq ámelge asıra aladı.

1. Kirisiw hám maqseti

Suw jetispewshiligi Qaraqalpaqstandağı kóplegen jámiyetshilikler ushın kúndelikli haqıyqatlıqqa aylanǵan. Aral teńizi suwınıń shama menen 90 payızın joǵaltti, al Ózbekstanda balalardıń basım kópshiligi kúndelikli turmısta suw jetispewshiligine dus kelmekte. Mektepler hár kúni kóp muǵdarda suw paydalanadı hám onıń bir bólegi suwdıń zaya bolıp ağıwı, nasaz úskeneler hám orınsız paydalanıw sebepli ısırap boladı. Bunı baqlaw, dizimge alıw hám saplastırıw múmkin.

«Hár tamshınıń esabı bar» baǵdarlaması oqıwshılarǵa óz mektebiniń suw resursların qorǵawda tikkeley qatnasıw imkaniyatın beredi. 5-11 klass oqıwshıları «Suw qorǵawshıları» retinde suwdıń paydalanılıwın baqlaydı, baqlaǵanların bir ápiwayı usıl menen dizimge alıp baradı hám anıqlanǵan maǵlıwmatlar tiykarında is-ilajlar kóriwge mektep xızmetkerlerine járdemlesedi.

2. Baǵdarlamanıń dúzilisi

«Hár tamshınıń esabı bar» baǵdarlamasına tayınlanǵan muǵallimniń (Mektep boyınsha suw máselesi koordinatorı) qadaǵalawı astında «Suw qorǵawshıları» toparlarına biriktirilgen 5-11 klass oqıwshıları basshılıq etedi.

Wazıypası	Kim	Juwapkershiligi
Mektep boyınsha suw máselesi koordinatorı	Hár mektepke bir muǵallim	Monitoring procesin qadaǵalaydı, oqıwshılar toparların qollap-quwatlaydı, aylıq juwmaqlawshı esabattı (qaǵaz yaki onlayn formada) tapsıradı
«Suw qorǵawshıları» toparı	Hár bir klassta/toparda 14–15 oqıwshıdan, 5-11 klasslar	Suwdıń ısırap bolıwın baqlaw (patrul) jumısın ámelge asıradı hám dizimge alıw formasın toltıradı
Mektep basqarması	Oqıw isleri boyınsha direktor orınbasarı/direktor	Aylıq esabatlardı kórip shıǵadı, jedel ońlaw jumısların ámelge asıradı, nátiyjelerdi mektep jámiyetshiligi menen bólisedi

Rotaciya: Hár bir «Suw qorǵawshıları» toparınıń quramında 14-15 oqıwshı boladı, bul shama menen bir klasstıń muǵdarına teń. Hár ayda topar tolıq quramda almasıwdıń ornına, toparǵa ayına tek 1-2 jańa oqıwshı qosıladı hám sol muǵdardağı oqıwshı shıǵarıladı. Bul ay sayın topar ağzalarınıń basım bóleginiń tájiriybesin arttırıp baradı, sonday-aq, jıl dawamında hár bir oqıwshınıń qatnasıwına imkaniyat jaratadı hám hár bir baqlaw toparın bir muǵallimniń qadaǵalawı ańsat boladı.

3. Tiykarǵı monitoring (baqlaw) iskerligi: Suwdıń ısırap bolıwın baqlaw

«Suw qorǵawshıları» toparı tárepinen ayına bir ret ámelge asırılatuǵın bir iskerlik, bir forma hám bir aylıq cikl. Birinshi baqlawdan aldın Mekteptiń suw resursları boyınsha koordinatorı mektepti 3-6 ápiwayı suw zonasına bóledi (mısalı, tiykarǵı imarat, hájetxanalar/juwınıw bólmeleri, asxana, sport maydanları/ashıq aymaqlar); hár bir zona ay sayın baqlawdan ótkeriledi.

3.1 Oqıwshılar neni baqlap, dizimge aladı?

Oqıwshılar ózlerine bekitilgen zona boylap júrip, suwdıń ısırap bolıwınıń baqlawǵa bolatuǵın tórt túrin dizimge aladı. Bul ushın hesh qanday úskene yamasa texnikalıq ólshewler talap etilmeydi.

Kórsetkish	Nege itibar beriw kerek?	Qalay dizimge alıw kerek?
Suw sırtqa ağıp yamasa tamshılap turǵan kranlar	Tolıq jabıq bolsa da, suw tamshılap yamasa ağıp turǵan kran	Baqlanǵan kranlardıń sanın esaplań
Suwı toqtamay ağıp turǵan yamasa nasaz hájetxanalar/bachoklar	Suwdı shayıp ağızǵannan keyin de ağıwın dawam etetuǵın yamasa suw menen tolıwın toqtatpaytuǵın hájetxana/bachok	Baqlanǵanlardıń sanın esaplań
Ashıq taslap ketilgen kranlar	Baqlaw waqtında hesh kim paydalanbay turǵan, ashıq qaldırılǵan suw kranı	Baqlanǵan jaǵdaylardıń sanın esaplań
Suwdıń ısırap bolıp atırǵanınıń kózge kórinetuǵın basqa jaǵdayları	Isırapshılıqtıń hár qanday basqa anıq deregi — mısalı, ashıq qaldırılǵan shlang yamasa suwǵarıw sisteması, sınǵan qubır, tolıp ketken suw bagı yamasa suwı ağıp turǵan kuler/dispenser	Qısqasha sıpatlama beriń hám jaǵdaylardıń sanın esaplań

3.2 Standart esaplaw kestesi

Barlıq klasslar ağıw tezligin jeke-jeke ólshewdiń ornına birdey standart esaplawlardan paydalanadı, usı taqılette nátiyjelerdi mektepler arasında salıstırıw múmkin boladı.

Kórsetkish	Standart boljanǵan shıǵın	Esaplawda qollanılatuǵın birlik
Suwı sırtqa ağıp yamasa tamshılap turǵan kran	Kúnine 20 litr	× tabılǵan kranlar sanı
Suwı ağıp turǵan yamasa nasaz unitaz/bak	Kúnine 200 litr	× tabılǵan sanı
Qarawsız ashıq qaldırılǵan kran	Hár bir jaǵday ushın 10 litr	× jaǵdaylar sanı
Suwdıń ısırap bolıp atırǵanınıń basqa kórinip turǵan jaǵdayları	Baqlanǵan jaǵdayda dizimge alınadı; muǵallimniń kórsetpesi menen joqarıdaǵı eń jaqın standart bahaǵa súyenip esaplanadı	Hár bir jaǵdayǵa qaray

Mısal: *3 suwı sırtqa ağıp turǵan kran + 1 suwı ağıp turǵan unitaz = (3 × 20) + (1 × 200) = 260 litr/kún.*

3.3 Sanlar neni ańlatadı — Kúndelikli turmıstan mısallar

Oqıwshılar hám xızmetkerlerge ısırap bolıp atırǵan suw kólemin ańlawǵa járdem beriw ushın Koordinator ulıwma sanlardı kúndelikli turmıstaǵı mısallarǵa aylandırıp kórsetiwi múmkin. Túsinikli bolıwı ushın eki mısal (sanlar shártli túrde alınǵan — hár bir mekteptiń anıq maǵlıwmatları menen qayta esaplań):

- **1-mısal:** Kúnine 260 litr suwdı ısırap etetuǵın mektep 180 kúnlik oqıw jılı dawamında shama menen 46 800 litr suwdı joǵaltadı — bul ortasha bir shańaraqtıń kúnlik suw tutınıwın (≈200 litr) shama menen 8 ay dawamında qaplaytuǵın muǵdar.
- **2-mısal:** Eger mektepler birgelikte jılına 500 000 litr suwdı únemlese, bul shama menen ádettegi 4 qabatlı turaq jaydıń suw saqlaw ıdısın (≈120 000–150 000 litr) úsh márteden kóbirek toltırıwǵa teń keledi.

3.4 Patrul júrgiziw tártibi

1. Topar Patrul formasın aladı hám ózine bekitilgen aymaqtı aralap shıǵadı (15–20 minut).
2. Topar baqlaw nátiyjesinde tórt kórsetkishtiń hár birin esapqa aladı.
3. Topar Standart bahalaw kestesinen paydalanıp, ısırap etilgen suwdıń ulıwma muǵdarın (litr esabında) esaplaydı (5 minut).
4. Topar toltırılǵan formanı sol kúnniń ózinde mekteptiń suw máselesi boyınsha koordinatorına tapsıradı yamasa onlayn forma arqalı jiberedi.
5. Tez arada qáwip tuwdıratuǵın (suw basıw, qubırdıń jarılıwı) hár qanday suw ağıwı yamasa nasazlıq haqqında aylıq cikldi kútpesten, mektep basqarmasına dárhal xabar beriliwi kerek.

4. Esabat beriw hám maǵlıwmatlardan paydalanıw

Hár aydıń aqırında mekteptiń suw máselesi boyınsha koordinatorı sol aydağı barlıq aymaqlardan kelgen Patrul formaların bir qısqa Aylıq juwmaqqa birlestiredi (ısırap etilgen suwdıń ulıwma muǵdarı, ısırap bolıwdıń tiykarǵı túri, tamamlanǵan ońlaw jumısları) — shama menen 15-20 minut. Bunı endi mekteptiń ádettegi qaǵaz forması yamasa tómendegi onlayn esabat forması arqalı jiberiwge boladı.

4.1 Onlayn esabat beriw

Mektepler ózleriniń Aylıq juwmaǵın qaǵaz forma ornına yamasa oǵan qosa qısqa onlayn forma (Google Form) arqalı toltıra aladı. Bul 5 minuttan az waqıttı aladı hám Suwdıń ısırap bolıwı boyınsha patrul forması menen birdey qatarlardı qamtıydı.

UNICEFtiń Ózbekstandaǵı SSG (Suw, sanitariya hám gigiena) baǵdarlaması juwaplar betin tek ǵana oqıw ushın paydalana aladı, sol sebepli ol hár ayda qaysı mekteplerdiń esabat bergenin real waqıt rejiminde kórip, ele esabat tapsırmaǵan mektepler menen baylanısıp turadı.

Onlayn aylıq esabat formasın ashıw ushın usı QR-kodtı skanerleń.

(Orın iyesi siltemesi — mekteptiń suw máselesi boyınsha koordinatorı/UNICEF SSG toparı joybar iske túsirilmesten aldın onı Google Formanıń aktiv siltemesi menen almastıradı).

4.2 Nátiyjeler menen bólisiw hám shereklik/jıllıq esabatlar

- Ońlaw jumıslarına birinshi náwbette itibar qaratıw ushın Aylıq Juwmaq mektep administraciyası menen bólisiledi.
- Mekteplerge bir ayda únemlengen/ısırap etilgen suw muǵdarın kórsetetuǵın ápiwayı kesteni ilip qoyıw usınıs etiledi (májbúriy emes).
- Mektepler rayonlıq xalıq bilimlendiriw bólimine hár sherekte bir ulıwmalastırılǵan esabat (jılına 3 márte) hám bir jıllıq juwmaq tapsıradı. Bul esabatlar aylıq juwmaqlar tiykarında tayarlanadı, qosımsha maǵlıwmat jıynaw talap etilmeydi.

5. Xoshametlew

Xoshametlew	Kriteriyalar
«Suw qorǵawshısı» sertifikatı	Sertifikat jeke oqıwshılarǵa emes, al keminde bir tolıq aylıq rotaciya ciklin tamamlaǵan pútkil klassqa/toparǵa beriledi, sebebi jıl dawamında topar quramına bir waqıtta 1-2 oqıwshı almasıp turadı.
Mekteptiń suw boyınsha chempionı (jıllıq)	Jıl dawamında ısırap etilgen suw muǵdarınıń eń kóp qısqarǵanın xabarlaǵan klassqa yamasa toparǵa beriledi.

6. Ámelge asırıw kalendarı hám usınıslar

Qashan	Ne islew kerek?
Jıl basında	Suw zonaların belgileń, birinshi «Suw qorǵawshıları» toparın (14-15 oqıwshı) dúziń, barlıq 5-11 klass oqıwshılarına túsinik beriń.
Hár ayda	Topar barlıq zonalar boyınsha Patrul (qadaǵalaw) jumısların orınlaydı, formalardı tapsıradı (qaǵaz yamasa onlayn); toparǵa 1-2 oqıwshı almasıp qosıladı.
Hár ayda	Koordinator Aylıq juwmaqlardı dúzip, mektep basqarması menen bólisedi.
Sherek aqırı (jılına 3 márte)	Aylıq juwmaqlardan shereklik esabat dúziń.
Jıl aqırı	Jıllıq esabat dúziń; hár bir klassqa/toparǵa «Suw qorǵawshısı» sertifikatın hám «Mektep suw chempionı» sıylıǵın tapsırıń.

Másláhátler: birinshi baqlawdı topar menen birge baslań; formanı tek sanaw ushın saqlań; kelesi basqıshqa ótiwden aldın hár bir Aylıq juwmaq boyınsha ilaj kóriń; kórinip turatuǵın náwbetshilik dizimin saqlań; nátiyjelerdi ápiwayı aylıq keste arqalı kórsetip turıń; hám sanlar áhmiyetli bolıwı ushın únemlengen litrlerdi belgili zatlarǵa (shiyshelerge, sheleklerge yaki 3.3-bólimdegi usas mısallarǵa) baylanıstırıń.